

Tingstens holdning til angrebene på venen Tor Bonnier.

Alt i alt har J.B. skrevet en fængslende erindringsbog. Åbenhjertig og ligefrem fortæller hun om sit liv, hvor hun i for høj grad har været henvist til »inblandning« som offer for sin tids kønsrollemønstre. Det er dog lykkedes hende nogle gange i livet at markere sig selvstændigt.

F.eks. med denne bog.

Ib Gejl

Henrik V. Ringsted: *Erindringer*. (Tha-ning & Appel 1978). 129 s.

Det er hullet mellem Østerbro og London, mellem trillebåndet og haven, Ringsted her arbejder med at lukke. De første 8 af bogens 12 kapitler omhandler gymnasie- og universitetsår, de sidste 4 tiden på Politiken mellem ansættelsen 1932 og sluttende med tiden som Tysklandskorrespondent i krigsårene.

Bogen er let læst (og let glemt), for Ringsted nøjes egentlig med at kradsede lidt i overfladen. Man havde gerne hørt lidt mere om kredsen omkring bladet »Sind og Samfund«, end den smule, Ringsted skriver. Men i det hele er der ikke meget at hente i de første 8 kapitler. De sidste 4 vil naturligvis blive læst af alle med interesse for pressens historie, men heller ikke her går Ringsted i dybden. Nogen karakteriseringskunstner er han ikke, og der mangler dybde og perspektiv i beretningen.

Ib Gejl

Niels Bøgh Andersen: *Forstander på Jaruplund*. (Gyldendal, 1978). 303 s.

Mens der findes en betydelig memoirelitteratur fra danske nationale ledere og personligheder i Nordslesvig, er den tilsvarende litteratur fra Sydslesvig såre beskeden i omfang og kvalitet. Selv om der i de senere år har vist sig forskellige lo-

vende tegn på en ændring af denne tilstand, er det dog først med højskoleforstander Bøgh Andersens erindringsværker *Fiskersøn* fra Aventoft (1974), *Feltdegn* fra Harreslev Mark (1975) og nu *Forstander på Jaruplund*, at en sydslesviger med en ledende position har udgivet et både velskrevet og lettilgængeligt erindringsværk. Det afspejler den danske befolkningsdels historie fra 1. verdenskrig og afstemningstiden, mellemkrigstiden med det stigende tryk fra nazismen, prøvelserne under 2. verdenskrig, hvor mange dansksindede ligesom Bøgh Andersen måtte gøre tysk militærtjeneste, og endelig efterkrigstiden med den stærke fremgang for danskheden, det skuffede genforeningshåb og mindretallets konsolidering i omgivelser, der efterhånden synes at være blevet mere rimelige i deres holdning til den danske befolkningsdel.

Bøgh Andersens bøger, som er blevet udarbejdet i snævert samarbejde med Richard Andersen, forener på fortræffelig vis det personlige stof og den almene udvikling i en fremstilling, hvor alvor og humor stadig veksler. Det sidste bind behandler den periode, hvor Bøgh Andersen fik en meget fremtrædende position i mindretallet bl.a. som formand for Sydslesvigsk Forening 1949–57 og 1964–65. Efter et langt virke i den danske skole før og efter krigen var han 1954–72 den anden forstander for den danske højskole Jaruplund syd for Flensborg. Virksomheden på Jaruplund er dog ikke det centrale i bogen, som man skulle tro efter dens titel. Kun 35 af de 303 sider handler herom. Bogen begynder med forfatterens hjemsendelse fra engelsk krigsfangenskab 1945 og har sit tyngdepunkt i skiltringen af efterkrigstiden. De frygtelige materielle forhold i disse år beskrives og ligeledes de problemer, som tvangsindkvarteringen af tyske flygtninge fra østområderne medførte, og som med Bøgh Andersens udtryk nærmest førte til en »folkelig krig« mellem hjemmehørende

og flygtninge. Mange sydslesvigere bekendte sig nu til danskheden som en reaktion på de ulykker, nazistyrer havde medført, og de, der havde resigneret efter folkeafstemningen 1920 eller tvunget af myndighedernes pres havde fjernet sig fra det danske mindretal, vendte nu tilbage. Dette betød bl.a. en svimlende vækst for det danske skolevæsen, og Bøgh Andersen, der 1946-54 var skoleleder i Flensborg, skildrer levende og gripende skolearbejdets vanskeligheder og glæder. I denne forbindelse beklager han, at skoledirektør Bernhard Hansen aldrig skulle have fået mod til at nedskrive sine erindringer. Det er en mærkelig fejltagelse, eftersom Bernhard Hansens erindringer udkom i Flensborg 1971 med titlen »At sejle er nødvendigt . . .« Det er også en vigtig bog om emnet, selv om den langt fra er så oplysende og udførlig, som det var ønskeligt.

Det er velkendt, at den engelske besættelsesmagt på mange måder modarbejdede de danske bestræbelser, efter at den danske regering havde taget afstand fra tanken om en grænseflytning. Bøgh Andersen skildrer konflikterne med englænderne og fortæller også om det ret ukendte illegale arbejde, der foregik for at opbygge en modstandsbevægelse med det formål at befri Sydslesvig. Selv om han ikke var direkte impliceret, havde Bøgh Andersen »visse kontakter« til de illegale. Modsætningerne til de tysksindede, som hurtigt igen fik herredømmet over administrationen, bliver fremstillet i deres fulde skarphed, og mange af de tyske ledere portrætteres, bl.a. den senere ministerpræsident Lübke. Meget kritisk er forfatteren også over for den fejlslagne afnazificering, og aktuelt udtrykker han sin frygt for, at reaktionen i Tyskland vil sejre over de frisindede kræfter. Fra bogen kan endelig fremhæves kapitlerne om forfatterens oplevelser på agitationsrejser i Sydslesvig og i Danmark, forbindelserne med danske velmenende, men ikke altid

lige heldige prosydslesvigske kredse og forholdet til forskellige danske politikere, f.eks. Hedtoft og H. C. Hansen.

At Bøgh Andersen i nogle henseender har været en kontroversiel skikkelse, lægger han ikke skjul på, og det kommer bl.a. frem, når han tager afstand fra organisationsformerne i det danske mindretal med en bemærkning som »... danskhedens hel- eller halvofficielle lokaler, hvor kun de frelste kommer . . .«, og når han nævner sit gamle ønske om at få »et folkeligt, repræsentativt, besluttende Sydslesvigparlament«. Men man mærker, at forfatteren er tilbageholdende med at formulere en mere konkret kritik af personer og forhold i den danske lejr, og man må håbe, at han på en eller anden måde får nedskrevet nogle mere udførlige erindringer om det danske organisatoriske og politiske arbejde, som han selv kender på så nært hold. Alligevel er der al grund til at glæde sig over det allerede udgivne, der foruden at være et vigtigt bidrag til forståelsen af det danske mindretals udviklingshistorie også tegner billedet af en sympatisk og stærk personlighed, der i så høj grad har været ét med den sydslesvigske danskheds skæbne under skiftende ydre forhold. Også for rigsdanske læsere uden særligt kendskab til mindretallet vil Bøgh Andersens bøger være en meget velegnet, måske den bedste indføring i emnet.

Dorrit Andersen

Bol og By. Meddelelser fra Landbohistorisk Selskab. 2. række 1 (1977) og 2 (1978).

Redaktionen af den nye række af BOL OG BY, som består af lektor Erik Helmer Pedersen og arkivar Michael Hertz, har i første hæfte fremlagt et ambitiøst program: man vil opdele i en A-række og en B-række, således at i A-rækken samles hvert hæfte omkring et bestemt tema,